

FORT SINTE ISABELLA

Van ons geacht medelid de heer André VAN CAILLIE ontvingen wij een schrijven dat ons de oorsprong geeft van de noodopgraving op de site van Fort Sinte Isabella.

Uit de copie van een brief van de "Dienst voor opgravingen van het Ministerie van Vlaamse Gemeenschap" blijkt dat het initiatief tot deze noodopgravingen er kwam dank zij de tussenkomst van Korvet-tekapitein André VINCK (Korpscommandant van het Logistiek Kommando van de Zeemacht in Oostende). Op 20 november 1989 schreef hij de bevoegde dienst aan over de toekomstige verkaveling van deze belangrijke historische site. Hierbij stelde de heer VAN CAILLIE zijn dokumentatie met betrekking tot het fort ter beschikking.

Ere wie ere toekomt en wij zijn de heren VINCK en VAN CAILLIE dankbaar voor hun inzet terzake.

J.B. DREESEN

HET BELEG VAN 1706 TE OOSTENDE

Tijdens zijn uitstekende voordracht over het Beleg van 1706 (het zogenaamde klein beleg van Oostende) vestigde de heer Walter DEBROCK de aandacht van het publiek op het bestaan van een dichtbundel die hierover handelde. Een zekere DE JONGHE, tijdgenoot van de gekende Duinkerke rederijker Michiel DE SWAEN, schreef een gedicht van een 1.900 verzen waarvan er 1.068 een zeer waarheidsgetrouw verslag geven van dit beleg. Dit gedicht, voorzien van een inleiding verscheen in de Mededelingen van de Vlaamse Academie in het jaar 1905. Bij zijn opzoekingen met betrekking tot zijn voordracht vond de heer DEBROCK het spoor van deze bundel. Het is een waardevolle vondst voor de geschiedenis van onze stad maar het getuigt niet van een ruime verspreiding van de Mededelingen van de Vlaamse Academie.

De heer R. LEROY, waarnemend Hoofdbibliotekaris van de Stad Oostende, die aanwezig was op de voordracht, meldde ons dat hij onmiddellijk het nodige deed om een exemplaar van deze dichtbundel te verkrijgen voor het fonds Ostendiana van de bibliotheek. Dit exemplaar is inmiddels aangekomen en staat, na inbinding, ter beschikking van het lezerspubliek. De heer DEBROCK stelde zijn exemplaar ter beschikking van de Kring.

Onze dank aan de heer DEBROCK voor deze mooie vondst en aan de heer LEROY voor zijn vlugge inzet terzake.

J.B. DREESEN

KEN UW STAD : HET MUSEUM ENSORHUIS, VLAANDERENSTRAAT 13

door Norbert HOSTYN

TER INLEIDING

1917 : James ENSOR, kunstschilder, graveur is 57 jaar oud. Als kunstenaar is hij al lang over zijn hoogtepunt heen en stilaan begint hij internationale roem te verwerven.

In dit jaar 1917, in volle oorlogstijd, verhuist hij van een hoekhuis Van Iseghemlaan/Vlaanderenstraat naar een winkelpand aan de Vlaanderenstraat 27. Het huis had hij geërfd van zijn oom Leopold HAEGHEMAN, die er een schelpen- en souvernirwinkel hield.

In het bovengenoemd hoekhuis was ENSOR in 1880 terug bij zijn familie

komen wonen, vader, moeder, zuster, een tante. Hij had zopas zijn niet al te schitterende studies aan de Brusselse Akademie beëindigd en was grondig ontgoocheld door de praktijken, die het professorenkorps van die instelling huldigde.

ENSOR's ouders hadden er een handel in souvenirs- en carnavalartikels. ENSOR had er zijn atelier op zolder. Door de vensterramen ontrolde zich een enig panorama over de nog kleine badstad.

Op die zolderkamer schilderde hij enkele prachtige, sfeervolle gezichten op de Vlaanderenstraat en de Van Iseghemlaan : "Gezicht op de ondergesneeuwde Van Iseghemlaan" (1881) en "Gezicht op de Van Iseghemlaan" (1905), beide in het Museum voor Schone Kunsten te Oostende.

Daar ontstonden nagenoeg alle meesterwerken van James ENSOR : "De oostereetster", "Intrede van Kristus te Brussel", "Verbazing van het masker Wouse", "Stilleven met rog", de meeste etsen, honderden tekeningen.

Een gedenkplaat, aangebracht op de gevel van dat hoekhuis, herinnert nog aan ENSOR's verblijf aldaar van 1880 tot 1917.

* * *

In 1917 nam hij zijn intrek in de Vlaanderenstraat 27, het huidige "Ensorhuis".

Het 19e-eeuwse huis is niet bijster markant : een onopvallend rijhuis, met winkelpand, zoals er veel stonden in de stad. Alleen het feit dat James ENSOR er zijn lange levensherfst doorbracht, lag aan de basis voor behoud en bescherming (1974).

Samen met zijn trouwe huisknecht August VAN YPER woonde ENSOR tot aan zijn dood, einde 1949, in het huis aan de Vlaanderenstraat 27. Daar ontving hij zijn vele vrienden en bewonderaars, kunstenaars, critici en literatoren, joernalisten en personaliteiten allerhande. Na de dood van ENSOR ijverde de vereniging "Vrienden van James Ensor" voor het behoud van het huis als museum. Dat werd dank zij een nationale aktie werkelijkheid in 1952. Maar intussen werden belangrijke gedeelten van de inboedel, helaas, verkocht; vooral de talloze kunstwerken, die tot 1949 het huis sierden. Ze vonden al vlug hun weg naar musea en privéverzamelaars. In 1956 werd het Ensorhuis aan de stad Oostende overgedragen, maar mettertijd liepen de kosten om het in stand te houden danig op : het Ensorhuis verkwijnde en werd tenslotte voor het publiek gesloten. Even was er zelfs sprake van sloping....

Omstreeks 1973 keerde het tij. Een groep Ensor-bewonderaars zette een campagne op touw, die de restauratie en heropenstelling van het museum, einde juni 1974, tot gevolg had. Het bezoek van koningin FABIOLA, in september 1974, was meteen de officiële blijk van waardering voor die prachtige verwezenlijking.

Het vernieuwde Ensorhuis is dus niet zozeer een nauwgezette historische rekonstruktie : de echte schilderijen hangen er nu eenmaal niet meer, en vele kleinere voorwerpen gingen in andere handen over. Reproducties op ware grootte sieren thans de kamers. Toch roept het geheel op zeer suggestieve wijze de eigen leefwereld van de oudere James ENSOR op.

DE SOUVENIERWINKEL

De bezoekers komen binnen via de souvenirwinkel, ENSORs oom en tante hielden alhier een "bazar" open : kitcherige souvenirs,

speelgoed, schelpen, chinoiserieën, prentkaarten en maskers vinden er gretige kopers. James ENSOR sloot algauw dat winkeltje, maar bewaarde het piëteitsvol, als een soort herinnering en tevens als onuitputtelijke bron van inspiratie voor zijn vele latere werken. Allicht vond ENSOR hier iets uit zijn jeugd terug, want ook zijn ouders hielden zo'n schelpenwinkel open. Een foto op één van de uitstalplanken toont het Ensorhuis, toen het nog een échte souvenirswinkel was. Het winkeltje staat thans niet meer zo vol als weleer, maar bevat nog steeds tal van wondere zaken. In de wandkasten vallen de maskers op. Het zijn zulke maskers, welke hier verkocht werden en die ENSOR inspireerden.

Achterin hangen zes interessante foto's van de kunstenaar. De oudste twee tonen ons James ENSOR in close-up (1883) en in zijn oud zolderatelier (1893). Vooral de laatstgenoemde foto is boeiend omwille van de vele kunstwerken die erop te zien zijn.

De overige vier foto's zijn genomen door de Oostendse meesterfotograaf Maurice ANTONY (1883-1963) : ENSOR in gezelschap van zijn trouwe huisknecht, twee opnamen uit 1933 waarop we ENSOR zien in het "Blauwe Salon", zijn werk- en leefkamer en een mooie portretfoto op latere leeftijd.

Daar staat ook zijn - nu gehavende-marmeren - borstbeeld door de Brusselse beeldhouwer Edmond DE VALERIOLA. Het beeld werd in 1930 onthuld in de tuinen vóór het Kursaal. Thans staat een bronzen repliek opgesteld op het terras van de Venetiaanse galerijen (Zeedijk). De tweede buste, in ceramiek, is het werk van beeldhouwer Dolf LEDEL die in de jaren dertig te Oostende werkzaam was.

Op de schildersezel bemerken we het "Ensorhuis", gezien door kunstschilder Geo MOMMAERTS.

Het plaatsje achter de winkel was vroeger een kleine bergruimte. Aan een klerenhanger prijken mantel en hoed van de meester. Tegen de achterwand staat een grote vitrinekast in art-nouveau. Daarin zijn waardevolle "bibelots", die ENSOR bezat, tentoongesteld : vazen, beeldjes, glaswerk, vlinders, schelpen... Sommige van die voorwerpen werden door ENSOR in zijn stillevens verwerkt. Ook een klein karikaturaal Ensorportret van de hand van Eric WANSART valt hier op.

Aan de overige muren hangen enkele Ensor-portretten. Één geschilderd door Isidoor VERHEYDEN (1846-1905), een ander gemaakt door Henry DE GROUX (1866-1930). Beide portretten waren destijds ENSORS persoonlijk bezit. Dat van VERHEYDEN treffen we aan op het schilderij "Mijn geliefkoosde kamer" uit 1892 (Museum te Tel-Aviv). Het erg opvallend damesportret is ook een werk van Henry DE GROUX. Het stelt Mevrouw Emma LAMBOTTE voor, echtgenote van een Luikse arts en zelf amateur-schilder. Van 1903 af spande die bemiddelde dame zich in voor de promotie van ENSOR's kunst door het aankopen van werken en door hem in haar kennissenkring bekend te maken. Er hangen hier ook nog drie moderne schilderijen, die ENSOR als thema hebben : "Ensor en de muze van Oostende" uit 1966, door Friedrich Karl GÖTSCH, "Hulde aan Ensor" door Adhémair FRITZ en "Ensor en Renée Keuller" door Renée KEULLER.

TUSSENVERDIEPING

Op deze tussenverdiefing ziet men eerst een driedimensionele rekonstruktie van het vernietigde schilderij "Arme luizenbos die zich warmt". Het is een werk van de hyperrealistische beeldhouwer Jacques VERDUYN, die ook in het Museum voor Schone Kunsten op het Wapenplein vertegenwoordigd is.

Aan de straatzijde is een kleine dokumentatiezaal met wisselende studietentoonstellingen over de kunstenaar. Dit jaar zijn het "Brieven van Ensor". De foto's aan de muur zijn vergrotingen van ENSOR' reeks etsen "De zeven hoofdzonden" (1888-1904). Rechts van de deur beginnend ziet men kloksgewijze : de ontucht, de luiheid, de afgunst, de hoofdzonden beheerst door de dood, de gierigheid, de hoogmoed, de gulzigheid, de gramschap. Acht meesterwerkjes vol scherpe satire.

1e VERDIEPING

De blikvanger is uiteraard de eerste verdieping, met eetkamer en salon-atelier. De meubilering is nog authentiek, maar de kostbare schilderijen, de warboel van boeken, papieren, schildergerief en allerlei snuisterijen zijn verdwenen.

Het "Blauwe Salon" aan de straatzijde, was de ontvangst- en werkruimte : tegelijk leefkamer en atelier. Zoals nog te zien is op oude foto's, bood dit salon destijds een schilderachtige aanblik, die we het best als "artistieke wanorde" kunnen omschrijven.

Aan de muren valt onmiddellijk het beroemde doek "Intrede van Kristus te Brussel" uit 1888 op. Het oorspronkelijke werk bevindt zich thans in de U.S.A. "De Verbazing van het masker Wouse" uit 1889, dat u rechts naast de piano ziet, hangt in het Museum te Antwerpen. Het prachtige "Stilleven met rog", dat erboven hangt werd in 1892 geschilderd en bevindt zich thans in het Museum voor Schone Kunsten te Brussel. Boven de piano hangt een erg stemmig en kleurrijk werk uit 1886 : "Kinderen bij opschik", thans in een Antwerpse privéverzameling. Het schilderij naast het venster is het beroemde "Maskers twistend om een gehangene" uit 1891 (Museum voor Schone Kunsten te Antwerpen). Boven de kachel hangt "De geërgerde maskers" uit 1883 (Museum voor Schone Kunsten te Brussel). Op de schildersezel ENSORS affiche voor zijn tentoonstelling bij "La Plume" (1898) en een gipsen "écorché".

De mahoniehouten buffetkast komt voor als achtergrondelement op het schilderij "De oestereetster".

Piano en harmonium herinneren aan ENSORS muzikale belangstelling en kompositorische bedrijvigheid. Hij componeerde de balletmuziek "La Gamme d'Amour" en de "Marche des Rotariers Ostendais". Thans nog laat de beiaard in de toren van het Feest- en Kultuurpaleis geregeld deuntjes uit "La Gamme d'Amour" horen om het half uur. Het leuk Viktoriaans stoeltje in schelpvorm treffen we aan op het schilderij "Bizarre rokers".

De tweede deur leidt naar de eetkamer. Boven die deur hangt een anoniem 17de eeus Damesportret dat ENSOR in enkele schilderijen en tekeningen verwerkte.

In de doorgang naar de eetkamer hangt de reproductie van "Muziek in de Vlaanderenstraat" (1891; Museum voor Schone Kunsten, Antwerpen) alsook de gouache "Ensor aan de piano" van de Bretoense schilder Pierre DE BELAY (1946), door diens weduwe aan het Museum geschonken. In de eetkamer valt vooreerst de neo-barokke kast op, door de kunstenaar vaak gebruikt als motief in schilderijen of tekeningen. Aan de muren reproducties van "De oestereetster" (1882), het cryptisch werk "De bizarre rokers" (ca. 1920), "De oneervolle vivisectors" (1925) (beide laatste werken in een Kortrijkse privéverzameling), "Bloemen en Chinese vazen" (1896; Museum voor Schone Kunsten, Brussel). Tenslotte nog twee maskerscènes : "Eigenaardige maskers" (1892; Museum voor Schone Kunsten, Brussel) en "De intrige" (1890; Museum voor Schone Kunsten, Antwerpen). De siervaas op de tafel in Koreaans aardewerk is deze afgebeeld op "Bloemen en Chinese vazen".

In het trappenhuis ziet u een portrettekening van de oudere ENSOR door de Hongaars-Franse kunstenaar Tibor GERTLER en een vergroting van de ets "De Pisser" (1887). Let op de zelfspot : "Ensor est un fou".

Affiches van diverse Ensorentoonstellingen decoreren de traphall.

De kamers op de verdieping zijn niet te bezoeken. Ze worden bewoond door de huisbewaarder.

EN NOG OVER HET SCHILDERIJ VAN DE "EERSTE WATERTOREN"

In verband met de vraag van de heer J. VANDEWALLE in "De Plate" (p. 90/88), betreffende het schilderij "eerste watertoren" kan ik het volgende zeggen.

Een schilderij met hetzelfde onderwerp, eigendom van de heer en mevrouw NASSEL-KIEKEN August, grootouders van mijn echtgenote en echte Oostendenaars hing destijds samen met enkele andere doekjes met Oostendse onderwerpen in hun huis Lijndraaiersstraat, 50, waar ze tussen haakjes eerst in 1928 introkken, en dus slechts geruime tijd na 1900 op het Hazegras leefden. Voordien woonde de familie in de Veldstraat (huidige Peurquetstraat).

Dit schilderij samen met een ander, voorstellende een gezicht op de brandende "Grote Kerk", zijn thans in het bezit van de heer en mevrouw NASSEL-LUYENS, Albert, hun 7e zoon (ze hadden er negen in het totaal !). Bij rondvraag bij de vier nog levende zonen NASSEL (Alfons, Albert, Gerard, Maurits) bleek dat de "artiest" wel degelijk Juvenal VANHESTE (of VANNESTE) zou zijn geweest, die de werkjes zeker niet in "opdracht" maar als vriendendienst maakte.

De families VANHESTE en NASSEL waren goed bevriend, zo was August peter van een van de kinderen van Juvenal, die huisschilder van beroep was en een winkel had in de Romestraat (dicht bij de Veldstraat) tussen de Vogelmarkt en de Cairostraat (over de huidige bakkerij Korenbloem).

Als schilder leverde hij steeds kopiewerk, zo zou het werkje over de brand van de "Grote Kerk" (greep plaats in 1896), geconterfeit zijn van een of andere afbeelding die in een cafeetje van de Lijnbaanstraat hing. Het is m.i. logisch, dit wetende, dat ook het andere, van de watertoren nagemaakt is van een vroeger schilderijtje (?), al of niet van de hand van een der gebroeders DELARUWIERE.

Over de figuur Juvenal VANHESTE kan nog gezegd worden dat hij ook over een zekere muzikale begaafdheid moet beschikt hebben, hij zou gespeeld hebben in het Kursaalorkest (konterbas ?) en ook muziekles gegeven hebben o.a. aan de kinderen NASSEL.

Meer heb ik niet kunnen vernemen bij de familie NASSEL over de oorsprong van beide werken.

Marcel CALCOEN

VERBETERING

In de aankondiging betreffende het verschijnen van het boek "HET OOSTENDSE POLITIEPERSONEEL IN 1907" (De Plate blz. 90/132) is in het rekenigummer een fout geslopen.

Het juiste rekeningnummer van D. Deschacht, Lotuslaan 19, Oostende is : 001-0299452-89.

Onze verontschuldiging voor deze vergissing.